

کمیته ساماندهی تحقیقات کووید-۱۹

دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی

رصدخانه اجتماعی کووید-۱۹

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
سازمان تحقیقات و فناوری

پذیرش واکسن کووید در ایران

اجرای موفقیت آمیز برنامه واکسیناسیون علیه کروناویروس فقط منحصر به کارایی و اثربخشی واکسن نیست و علاوه بر وجود یک سیستم بهداشتی منسجم و قوی، نیاز مبرمی به اعتماد عمومی و پذیرش جامعه هدف نسبت به واکسن دارد.

مطالعه حاضر با رویکردی تلفیقی (کیفی-کمی بطور همزمان) با هدف بررسی وضعیت پذیرش واکسن کووید-۱۹ و عوامل تعیین کننده آن در کلان شهر تهران طراحی و اجرا شده است.

مقدمه

کلیه افراد بزرگسال ۱۸ ساله و بالاتر ساکن مناطق ۲۲ گانه شهرداری شهر تهران به عنوان جامعه هدف مد نظر قرار گرفت. حجم نمونه برآورد شده برای بخش کمی برابر با ۱۲۰۰ نفر بود. نمونه ها در بخش کمی به روش نمونه گیری چند مرحله ای انتخاب شدند. جهت سنجش وضعیت پذیرش واکسن کووید-۱۹ و تعیین کننده های مرتبط به آن از چک لیست محقق ساخت بر طبق مطالعات جهانی صورت گرفته و گایدلاین سازمان جهانی بهداشت استفاده شد. در بخش کیفی ۱۰۰ نفر (در هر گروه ۲۵ نفر شامل: سالمندان، ارائه دهندگان خدمات سلامتی، مبتلایان به بیماریهای زمینه ای و جمعیت عمومی) بصورت هدفمند انتخاب و پس از انجام مصاحبه های عمیق نیمه ساختارمند با استفاده روش تحلیل محتوی کیفی اطلاعات تحلیل و نتیجه بخش کیفی استخراج گردید.

روش اجرا

بخش کمی

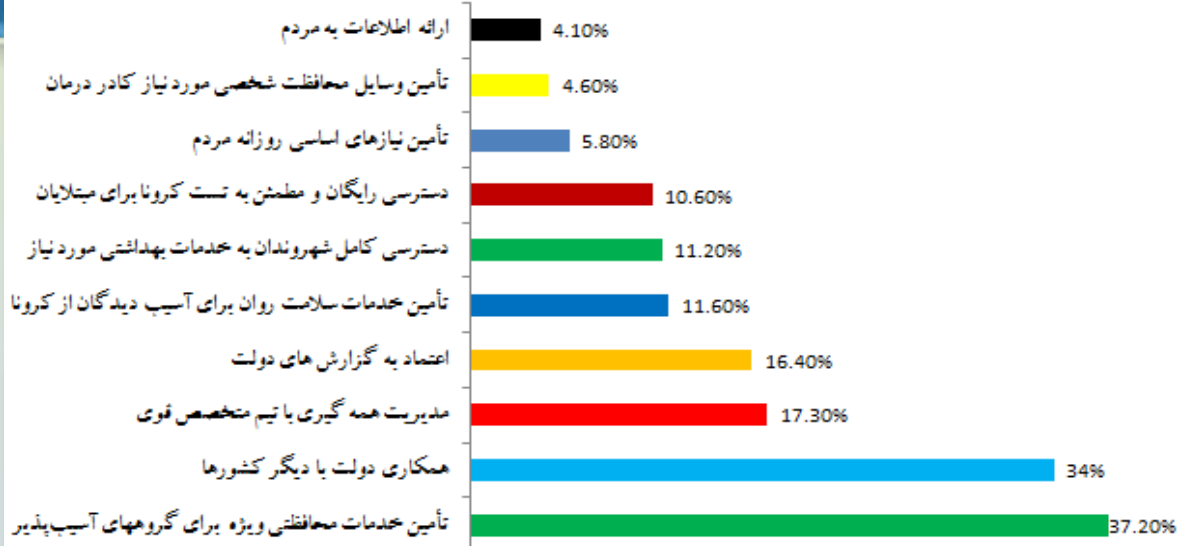
بخش کمی این پژوهشی با حجم نمونه ۱۲۰۰ نفری در شهر تهران انجام شد. میانگین سن در گروه زنان ۴۶/۲ و در گروه مردان ۴۷ سال بود.

تمایل به دریافت واکسن: بطور کلی ۸۳/۶ درصد از شهروندان تهران تمایل به دریافت واکسن کووید-۱۹ داشتند و مابقی نسبت به دریافت این واکسن ابراز عدم تمایل کرده اند. از منظری دیگر، با پرس و جو در خصوص نوع واکسن مشخص شد که فقط ۶/۸ درصد از افراد اصلاً تمایلی به دریافت واکسن نداشته اند، اما ۸۵/۳ درصد واکسن خارجی، ۲۵/۴ درصد واکسن ایرانی و ۹/۶ درصد هر دو نوع واکسن را ترجیح داده اند. بر اساس چک لیست استاندارد جهانی نمره کووید (نگرش مردم به عملکرد و مدیریت دولت در حوزه همه گیری با دامنه صفر تا ۱۰۰)، میانگین ۴۹/۲۳ به دست آمد که بطور معناداری پائین تر از میانگین کل ۲۰ کشور (نمره ۵۲/۹۵) قرار داشت و نمایانگر عملکرد متوسط ایران در این زمینه است.

بررسی برخی تعیین کننده های موثر بر تمایل به دریافت واکسن کووید نشان داد که سالمندان در مقایسه با افراد زیر ۶۰ سال ۱/۷ برابر بیشتر، افراد مجرد در مقایسه با افراد متأهل ۴۶ درصد کمتر، و افراد دارای تبعیت دارویی متوسط در مقایسه با افراد دارای تبعیت دارویی پائین، ۴۳ درصد کمتر تمایل به دریافت واکسن دارند.

یافته ها

بخش کمی

نمودار وضعیت ۱۰ نشانگر مرتبط به نگرش مردم به عملکرد دولت در دوره همه‌گیری کووید

یافته‌ها

بخش کیفی

بخش کیفی مطالعه به منظور تعیین عوامل تاثیرگذار و چالش‌های مربوط به پذیرش واکسن کووید-۱۹ در ایران و بر اساس تجارب ۴ گروه شامل افراد دارای بیماری‌های زمینه‌ای، جمعیت عمومی، سالمندان، و کادر درمان انجام شد. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های عمیق و نیمه ساختاریافته جمع‌آوری و با روش تحلیل محتوا کیفی تحلیل گردید. مهمترین چالش‌ها و راهکارهای ارائه شده از نظر مشارکت کنندگان در کادر زیر آمده است.

یافته‌ها

بر اساس تجارب افراد دارای بیماری‌های زمینه‌ای:

تعلل در انجام واکسیناسیون؛ تهدید اقتصادی - سیاسی - اجتماعی؛ کاهش نرخ دریافت واکسن ناشی از عدم اطمینان؛ دسترس‌ی به واکسن کافی و قابل قبول؛ ناتوانی در مهار همه‌گیری.

بر اساس تجارب جمعیت عمومی:

ضعف در اعتماد اجتماعی؛ عدم اطمینان به اثربخشی واکسن؛ عدم اعتماد به اهمیت واکسن کرونا؛ عدم احساس نیاز به تزریق واکسن؛ عدم اطمینان به عدالت در توزیع واکسن؛ عدم باور به وجود بیماری.

بر اساس تجارب سالمندان:

בלاتکلیفی و یا بی تفاوتی نسبت به زدن واکسن؛ ترس از عوارض واکسن؛ بی اعتمادی و انتظار کشیدن برای کسب اطلاعات بیشتر.

بر اساس تجارب کادر درمان:

الف) چالش‌های فردی: چالش‌های روحی روانی؛ آگاهی کم؛ بی اعتمادی؛ ب) چالش‌های مدیریتی: چالش‌های دیپلماسی؛ محدودیت منابع؛ ضعف در نظارت؛ اطلاع رسانی محدود؛ سیاست داخلی؛ نبود برنامه مدون؛ چالش‌های جهانی؛ ج) چالش‌های فرهنگی: ورود افراد غیرمتخصص؛ بی اعتمادی؛ ایجاد دوقطبی؛ تشکیک در علم؛ طرفداران افراطی.

از نگاه گروه‌های مختلف جمعیتی:

ضعف در اعتماد اجتماعی؛ عدم اطمینان به اثربخشی واکسن؛ عدم اعتماد به ماهیت واکسن کرونا؛ عدم احساس نیاز به تزریق واکسن؛ عدم اطمینان به عدالت در توزیع واکسن؛ عدم باور به وجود بیماری؛ چالش دسترس‌ی به واکسن کافی و قابل قبول؛ تاثیرگذاری غیرمتخصصین.

چالش‌های

پذیرش

واکسن کووید-۱۹

کمیته ساماندهی تحقیقات کووید-۱۹

دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
سازمان تحقیقات و فناوری

رصدخانه اجتماعی کووید-۱۹

گزاره بررسی

راهکارها

عدالت در واکسیناسیون عمومی

- ✓ رعایت عدالت و تجاری نشدن تولید و توزیع واکسن
- ✓ توجه به دسترسی واکسن جهت افراد پرخطرتر و آسیب پذیر
- ✓ جلوگیری از سوء استفاده شرکت های دارویی و واسطه ها

مشارکت جامعه و افزایش تعامل با سایر ذینفعان

- ✓ اطلاع رسانی عمومی درباره فرایند تولید و ارزیابی اثر بخشی واکسن (داخلی/وارداتی)
- ✓ تقویت مدیریت محلی و تفویض اختیار به مدیران محلی جهت اجرا واکسیناسیون کووید-۱۹
- ✓ دادن امکان انتخاب به جامعه از طریق تهیه سبد متنوعی از انواع واکسن
- ✓ جلب مشارکت سازمان های مذهبی و مردم نهاد در فرایند واکسیناسیون عادلانه
- ✓ استفاده از شرکت ارائه دهندگان خدمات پزشکی (خصوصا بخش های غیردولتی) جهت اطلاع رسانی درباره مزیت های واکسیناسیون
- ✓ استفاده از مشارکت سازمان های عمومی (شهرداری، ...) در تبلیغ و اطلاع رسانی درباره واکسن
- ✓ افزایش ادراک خطر عمومی درباره همه گیری
- ✓ اصلاح باورهای نادرست درباره واکسن کووید-۱۹

جلب اعتماد عمومی

- ✓ گردش شواهد از طریق پزشکان معتمد؛
- ✓ گزارش رسانه ای تزیق واکسن به افراد سرشناس و با نفوذ
- ✓ الگو قرار دادن برخی روحانیون و پیشوایان مذهبی در واکسینه شدن
- ✓ استفاده از ظرفیت رسانه ملی در گزارش مستمر و انعکاس واکسیناسیون مسئولین
- ✓ اطلاع رسانی دقیق و شفاف در رابطه با چگونگی توزیع عادلانه واکسن
- ✓ توجه به مردم روستاها و آگاه سازی افراد صاحب نفوذ در روستاها
- ✓ آموزش و اطلاع رسانی درباره فرایند تولید و ارزیابی ایمنی و اثربخشی واکسن ایرانی
- ✓ شفاف سازی مسیر های توزیع واکسن

مدیریت اطلاع رسانی مبتنی بر شواهد

- ✓ اطلاع رسانی و شفاف سازی درباره اثربخشی و عوارض انواع واکسن
- ✓ جلوگیری از نشر اخبار ضد و نقیض درباره عوارض واکسن
- ✓ پاسخ سریع و شفاف به رویدادهای منفی محتمل متناسب به واکسن؛
- ✓ پیشگیری از انتشار نتایج موقت و اولیه مطالعات درباره واکسن
- ✓ مرور نقادانه مطالعات انجام شده در سطح ملی و بین المللی درباره واکسیناسیون قبل از اطلاع رسانی عمومی
- ✓ آموزش متخصصین ۴۰۳۰ در رابطه با ارائه اطلاعات علمی مرتبط با واکسیناسیون
- ✓ تامین و ارائه شواهد معتبر مبنی بر ایمنی واکسیناسیون پس از تزریق گسترده و بلندمدت واکسن
- ✓ لزوم انجام ارزیابی مداوم خطر همه گیری کووید-۱۹
- ✓ اطلاع رسانی شفاف درباره عوارض انواع واکسن کووید-۱۹
- ✓ آموزش و تهیه بسته های اطلاع رسانی درباره واکسیناسیون جهت اصحاب رسانه و سخنگویان؛
- ✓ ایجاد سامانه واکسیناسیون کشوری (ثبت دقیق موارد و پیامدها)
- ✓ اجتناب از بهره برداری سیاسی از واکسیناسیون و جلوگیری از تنش های ژئو سیاسی

تامین و توزیع مناسب واکسن

- ✓ حمایت از تولید واکسن بومی به عنوان اصلی ترین منبع واکسن
- ✓ تسریع در اخذ تأییدیه واکسن ایرانی از جوامع بین المللی
- ✓ ارتقاء ایمنی نگهداری و ناوگان حمل و نقل واکسن
- ✓ تخصیص منابع کافی جهت ساخت واکسن
- ✓ تعامل لازم با سایر کشورهای پیشرو جهت وارد کردن و ساخت واکسن
- ✓ دیپلماسی فعال جهت تبادل منابع بلوکه شده برای تامین واکسن

در کل به نظر می رسد برای افزایش میزان پذیرش واکسیناسیون کووید ۱۹ در سطح محلی و ملی، باید سطح بهداشت، سطح سواد سلامت و میزان اعتماد عمومی به دولت در نظر گرفته شود و با برنامه ریزی برای افزایش سواد سلامت و به خصوص سواد واکسن، رغبت برای دریافت این واکسن افزایش می یابد. در این راستا برنامه ها و استراتژی هایی طرح ریزی شود که با در نظر گرفتن حساسیت مذهبی و فرهنگی عقاید نادرست درباره واکسن را برطرف کند.

نتایج این تحقیق حاکی از آن است که رضایت پایینی از عملکرد دولت در بخش های مختلف مدیریت کرونا وجود دارد. اطلاع رسانی به موقع و شفاف، گسترش حمایت های اجتماعی و پوشش های بیمه ای، گسترش دسترسی راحت و ارزان به تست های تشخیصی و امکانات مناسب درمانی، توجه به گروه های مختلف جمعیتی به ویژه گروه های آسیب پذیر، و توجه همزمان به ابعاد جسمی، روانی و اجتماعی سلامت می تواند در جهت افزایش سطح رضایت عمومی از عملکرد دولت کمک کننده باشد.

در نهایت انجام ارزیابی مداوم خطر با حضور کلیه ذینفعان، تدوین و پیش بینی سناریو های آینده و تدوین برنامه پاسخ و مدیریت کووید ۱۹ با استفاده از نتایج ارزیابی مداوم خطر، و ارزیابی مداوم مداخلات ملی در حوزه های مختلف توصیه می شود.

نتیجه گیری

این طرح مصوب معاونت تحقیقات دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی بوده و در سال جاری توسط همکاران رصدخانه اجتماعی کووید-۱۹ انجام شده است.